

Stockholm den 5 mars 2026

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

KLYS yttrande över SOU 2025:101 Anpassningar till AI-förordningen

Presentation

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för landets yrkesverksamma konstnärer och kulturskapare och företräder genom våra 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 upphovspersoner och utövande konstnärer, verksamma inom hela kultur- och mediesektorn; bild/form, musik, scen/film, litteratur och journalistik. De allra flesta av dessa påverkas på olika sätt och i varierande grad av AI-utvecklingen.

KLYS kommer att begränsa sitt yttrande till frågor kopplade till hur AI-utvecklingen och AI-förordningen påverkar den kulturella och kreativa sektorn, särskilt när det gäller upphovsrätt och arbets- och uppdragstillfällen. När det gäller de inskränkningar av den grundlagsskyddade offentlighetsprincipen (bl a en rad sekretessregler) som föreslås i utredningen hänvisar KLYS till ställningstagande i vår medlemsorganisation Svenska Journalistförbundets yttrande.

Övergripande synpunkter

AI-utvecklingen innebär på flera sätt stora möjligheter för kultur- och mediesektorn och ger yrkesverksamma kulturskapare användbara verktyg i sitt konstnärliga och kreativa arbete. Men den innebär samtidigt stora utmaningar för dessa yrkesgrupper, särskilt på grund av utvecklingen inom generativ AI. Det handlar dels om att arbets- och uppdragstillfällen försvinner, dels om uteblivna tillstånd från och ersättningar till kulturskapare för det omfattande olovliga utnyttjande som sker av deras upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer vid träning av AI-modeller.

AI riskerar på så sätt att förstöra kulturskapares arbets- och uppdragstillfällen och att minska möjligheterna för dem att kunna följa sina verk och prestationer, samt att kunna ta betalt för sitt arbete. Detta rubbar hela det kulturella och upphovsrättsliga ekosystemet och riskerar att skada kultur- och mediesektorn i stort och minska dess hållbarhet över tid.

I syfte att stävja denna utveckling och värna upphovsrätten och det mänskliga konstnärliga skapandet har KLYS tagit fram och lanserat egna AI-rekommendationer, som kompletterar och förtydligar myndigheterna DIGG:s och IMY:s riktlinjer på området. De finns att ta del av här: <https://klys.se/ai-rekommendationer> .

Det är viktigt att de myndigheter som i den aktuella utredningen föreslås få uppdrag inom ramen för AI-förordningen känner till AI-utvecklingens konsekvenser för de kulturella och kreativa branscherna och att det finns branschspecifika rekommendationer på området.

I KLYS arbete med att noggrant bevaka vad som händer på AI-området både nationellt och internationellt, särskilt när det gäller generativ AI, följer vi också arbetet med genomförande av EU:s AI-förordning, inte minst i Sverige.

EU:s AI-förordning

AI-förordningen är i första hand en teknik- och marknadsfokuserad lagstiftning, men berör viktiga frågor kopplade till upphovsrätt, särskilt avseende transparens. Även om den aktuella utredningen inte närmare behandlar dessa frågor vill KLYS i sammanhanget framhålla följande.

Det är viktigt att AI-förordningen och dess implementering i Sverige och i andra EU-länder inte undergräver EU:s upphovsrättslagstiftning. Bestämmelserna i AI-förordningen samt i den uppförandekod (Code of Practice) som arbetats fram vid sidan av förordningen tenderar dock att göra just detta.

I EU:s AI-förordning ställs krav på ökad transparens och tydlighet, t ex blir märkning av AI-genererat material obligatoriskt. Transparenskravet är en förutsättning för att upphovsrättshavare ska kunna kräva ersättning och gör det möjligt att fastställa om deras skyddade innehåll faktiskt har använts. Om AI-aktörer inte redovisar vilka källor som ingår i träningsdata blir det omöjligt att identifiera, värdera eller reglera användningen. En rättvis modell för compensation kräver att man vet vilka verk som används, i vilken omfattning och med vilken betydelse för modellens funktion. Även för att kollektiva ersättningsmodeller ska kunna fungera måste det finnas spårbara data om användning. Det är en förutsättning för att fördela ersättningen rättvist över tid, med respekt för olika källors bidrag.

I den uppförandekod som ska underlätta tillämpningen av AI-förordningen har dock rättighetshavarna inte fått tillräckligt gehör när det gäller transparenskraven. Uppförandekoden innebär enligt KLYS och europeiska kulturskapar- och rättighetshavar-organisationer en försvagning av AI-förordningens krav och ett avsteg från EU:s upphovsrättslagstiftning till skada för Europas kulturella och kreativa branscher och för enskilda kulturskapare. Från KLYS hade vi velat se att upphovsrätten helt lyfts ur uppförandekoden om inte upphovsrätten fullt ut respekteras i den. Nu riskerar rättighetshavares möjligheter att få ersättning och att licensiera användningen av deras verk och prestationer att raseras.

Denna fråga lyfts också i den aktuella EU-parlamentsrapport om AI och upphovsrätt som parlamentarikern Axel Voss tagit fram. Rapporten röstades igenom av rättsliga utskottet i slutet av januari och ska upp i EU-parlamentets plenum inom kort.

Rapporten betonar bland annat att effektiva och omfattande transparenskyldigheter för leverantörer av generativ AI är en viktig förutsättning för utvecklingen av en fungerande licensmarknad och rekommenderar i detta avseende att man stärker kraven på efterlevnad och öppenhet för AI-utvecklare som använder sådant innehåll.

Mot denna bakgrund välkomnar KLYS att den svenska regeringen i den nationella AI-strategi som presenterats nyligen lyfter respekten för upphovsrätten vid AI-träning och erkänner den i förhållande till en kommande svensk språkmodell. De stora språkmodeller som idag finns på marknaden är i hög utsträckning tränade på upphovsrättsligt skyddade verk utan att samtycke inhämtats från rättighetsinnehavarna, vilket inte är förenligt med grundläggande upphovsrättsliga principer.

Vi tycker därför det är positivt att det ska utses en nationell samordnare för svenska språkmodeller. Genom samordnaren vill regeringen föra samman relevanta aktörer, däribland företrädare för berörda uphovspersoner, kring de frågor som finns på området, till exempel kopplade till upphovsrätt.

Vår förhoppning är att samordnaren ska undersöka och föreslå licens- och ersättningsmodeller för rättighetshavare för användning av upphovsrättsligt skyddade verk vid utveckling av svenska språkmodeller. Det är dock viktigt att regeringen uttrycker samma tydliga erkännande av upphovsrätten också vid träning av generativ AI på andra verkstyper än litterära verk.

Nationell tillsyn och behöriga myndigheter

AI-förordningen kräver nationell tillsyn och utredningen föreslår att Post- och Telestyrelsen (PTS) får huvudansvaret för genomförandet av AI-förordningen i Sverige genom att fungera som samordnande myndighet. En lång rad myndigheter får dessutom uppdrag som marknadskontrolls- och tillsynsmyndigheter

Enligt KLYS är det avgörande att ansvariga myndigheter på området har eller införskaffar expertis om upphovsrätt och om kultur- och mediesektorn samt att de samverkar med andra myndigheter på området såsom Patent- och registreringsverket (PRV), Vinnova och Konstnärsnämnden, som alla har uppdrag på immaterialrätts- och upphovsrättsområdet. Detta gäller inte minst i arbetet med regulatoriska sandlådor.

När det gäller specifikt artikel 50.4 i AI-förordningen som innehåller ett undantag som rör medier avstyrker KLYS, liksom Journalistförbundet, förslaget om att PTS ska vara marknadskontrollmyndighet och förordar att uppdraget i stället ges till Mediemyndigheten, som har särskild kunskap på medieområdet.

Sverige bör på så sätt säkerställa expertis på ansvariga myndigheter och samverka mellan AI-tillsyn, immaterialrättskompetens och kunskap om kulturella och kreativa branscher samt mediesektorn.

Avslutningsvis vill vi från KLYS understryka att Sverige tydligare bör erkänna AI också som en kultur- och mediepolitisk fråga där mångfald, yttrandefrihet och konstnärlig frihet samt långsiktig hållbarhet i konstnärliga och kreativa yrken beaktas.

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetschef KLYS